

בכל

איור של הוריה - אברהם ושרה, מאת ג'יימס

טיסו

אברהם

אב

שרה או הגר

אם

שם בן נח

בן זוג

אבנר בן נר

צאצאים

תקופת האבות

תקופה

בראשית כד א

בתנ"ך

על פי האגדה, **בכל** הייתה בתו של אברהם אבינו. היא אינה מוזכרת במקרא על פי פרשנות הפשט, וגם במדרשי חז"ל קיומה אינו מוסכם.

מקור

בספר בראשית נאמר:

וְאֶבְרָהָם זָקֵן בָּא בְּיָמֵים, וְהָיָה אֵת אֶבְרָהָם בְּכָל.

— ספר בראשית, פרק כ"ד, פסוק א'

חז"ל דרשו פסוק זה כך:

”

"וה' ברך את אברהם בכל". מאי בכל? רבי מאיר אומר: שלא היתה לו בת; רבי יהודה אומר: שהיתה לו בת; אחרים אומרים: בת היתה לו לאברהם ובכל שמה“

— תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף ט"ז, עמוד ב'^[1]

על דברי הפסוק (ספר בראשית, פרק ט"ז, פסוק ב') "הנה נא עצרני ה' מלדת", הובא בשם המדרש: "אין עצירה בלא התחלה ובת הייתה לו לאברהם ובכל שמה ונולדה קודם יצחק"^[2]

במדרש החפץ (כאן) הובאה דעת רב הסובר ששמה כל ולא בכל.

בספרות המדרשית לא נמצאו פרטים נוספים אודותיה, אם כי בספרות הראשונים והאחרונים אגב דיון בסוגיות נוספו מספר פרטים.

מכחישי קיומה

מספר פרשנים הכחישו את קיומה, במדרש הובאה דעת רבי מאיר הסובר שלא היה לאברהם בת, כך גם הרשב"א^[3] טען שהגמרא חולקת על מדרש זה,^[4] האבן עזרא בפירושו על הפסוק (בראשית כד א) טוען שלדברי המדרש היה צריך לומר וה' ברך את אברהם בכל,^[5] הרמב"ן פירש את דברי המדרש כמושג קבלי – מידה של אלוהים הנקרית "כל" אותה אימץ אברהם לעצמו.^[6]

רבינו בחיי בן אשר פירש שבכל הכוונה לנפש, רבי ניסים ממרסיי הביא שיש מפרשים שהכוונה למדות הטובות, עוד הביא שמפרשים שהכוונה שהייתה לו בת ושלט בה בכל – לגמרי.

אמה

בדברי הגמרא לא נכתב מי הייתה אימה של בכל, ולפיכך תוספות העלו השערה שהיא בתה של הגר, השואל בשו"ת הרשב"א הביא שנכתב מפורש במדרש שהיא בתה של שרה.

הסיבה שלא נשאה יצחק

בתוספות^[7] הקשו שבני נח מותרים לישא את אחיותיהם, ואם כך למה לא נשאה יצחק?^[8] תוספות תירצו שני תירוצים, א. בתה של הגר הייתה,^[9] ב. קטנה הייתה, הרב יהונתן אייבשיץ העלה השערה נוספת על בסיס דברי תוספות: בני נח מותרים לישא את בתם ועל כך נשא אברהם את בכל והיא קטורה,^[10] כדבריו כתב גם המלבי"ם.^[11]

גילה

תוספות בתירוצם השני כתבו שבכל הייתה קטנה ועל כך לא השיאה ליצחק, רבים תמחו שלפי תירוץ זה בכל היא בת שרה, ושרה מתה לאחר מעמד העקידה, ואילו רבקה נולדה בעת העקידה,^[12] מספר תירוצים נכתבו בספרי האחרונים.^[13]

בפירוש עץ יוסף לעין יעקב הסביר את דברי התוספות, שכוונתו קטנה בגוף ולפיכך לא השיאה ליצחק.

תאומת יצחק

רבי יהונתן אייבשיץ^[14] טען שיחד עם יצחק נולדה בכל והיא תאומתו, את דבריו הוכיח מהפסוק "וימל אברהם את יצחק בנו" ולדבריו כל מקום שנאמר את – פלוני, מלמד על תאומים, כדבריו כתבו מספר אחרונים,^[15] יש שכתבו כן בשם מדרש.^[16]

יש לציין שהשואל בשו"ת הרשב"א^[17] הביא בשם המדרש שבכל נולדה לפני יצחק.

בן זוגה

במספר ילקוטי מדרשים תימניים הובא שבכל התחתנה עם שם בן נח ומהם נולד אבנר בן נר, כך הובא במדרש סגולת ישראל^[18] במדרש שואל ומשיב^[19] ובמדרש מעין גנים.^{[20][21]}

יש שכתבו שמספר מדרשים ואגדות נכרכו בשם בן נח ואין לסמוך על שמועות אלו.^[22]

מותה

בספרות האחרונים דנו האם נפטרה לפני שרה או אחריה את ראיותיהם הביאו מהפסוק, "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" כשהאות "כ" קטנה:

רבי משה סופר^[23] כתב שמתה לפני שרה, כדבריו כתבו מספר אחרונים, ופירוש המילה ולבתה שבכה מפני כשמתה שרה חש בחסרונה.^[24]

המהרש"ל הביא בשם רבו מהר"ש מלובלין שמועה לפיה בכל מתה יחד עם אמה שרה, ולכן האות כ' קטנה וניתן לקרא את הפסוק ולבתה.^[25]

התוספות^[26] סבר שנשארה לחיות לאחר מות שרה ופירוש המילה ולבתה שבכה שלא השיאה בחיי אמה. המשך חכמה למד שבכל חיה גם בזמן נישואי יצחק, בעקבות כך פירש את שלבן רץ לאליעזר מפני שחשב שאברהם רוצה להשיאו לבכל.

קישורים חיצוניים

- הרב ישראל דנדרוביץ, "בכל - בתו של אברהם אבינו" (http://rambush.org.il/journals/n/nezer_hator) (a/vol025/nezer02581.pdf) (להורדה) (<http://forum.otzar.org/download/file.php?id=111178>), מאסף תורני נזר התורה, תמוז תשע"ב, שכב-שלה.
- בעילום שם, קונטרס בכל מכל כל (<http://forum.otzar.org/download/file.php?id=11860>) קרית ספר תשע"ג.
- פרטים על בכל (<http://forum.otzar.org/viewtopic.php?f=46&t=11476>) דיון בפורום אוצר החכמה

הערות שוליים

1. דרשה זו מופיעה מספר פעמים במדרשים: תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף קמ"א, עמוד א'; ספר הבהיר דף לד. אות עח; ספר הזהר, חלק א', דף רי"ט, עמוד א'; בראשית רבה, פרשה נ"ט הדרשה מובאת בשם רבי יודן
2. השואל בשו"ת הרשב"א חלק ג סימן שמ
3. שו"ת הרשב"א, חלק ג סימן שמ
4. מדברי התלמוד בבלי, מסכת יבמות, דף ס"ד, עמוד ב' האומר שאברהם ושרה היו עקרים
5. במדרש החפץ הגרסה היא "כל" וקושייתו אינה קשה
6. ראו גם בדברי רבי חיים ויטאל, **שער הפסוקים**, בראשית כד א
7. תוספות, מסכת בבא בתרא, דף קמ"א, עמוד א', ד"ה בת
8. הרב יוסף משאש הניח בפשטות שיצחק לא רצה לנשאה, ראו יוסף משאש, **אוצר המכתבים**, חלק ב תרסד
9. בביאור רבי חיים פלטיאל, בראשית כד א, הוסיף שיצחק כהן היה ואם היה נושא את בכל היה נפסל מכהונה כדין כהן הנושא שפחה
10. מובא אצל רבי אלעזר פלקלס, שו"ת **תשובה מאהבה**, חלק ב תשובה רצד, הוא דחה את השערה זו מפני ששמה קטורה ולא בכל, יש לציין שחז"ל הביאו שם נוסף לקטורה
11. הרב מאיר ליבוש וויזר, **ארץ חמדה - בראשית** (<https://www.hebrewbooks.org/pdfpag>) ([er.aspx?req=38362&pgnum=83](https://www.hebrewbooks.org/pdfpag?er.aspx?req=38362&pgnum=83)), באתר היברובוקס
12. לפי חז"ל
13. ראו, הרב מנחם מלבוז, **זרע בירך**, ונדסבק ת"צ, בבא בתרא טז; רבי אליהו האיתמרי, **ידו בכל**, איזמיר תרכ"ז אות רלב; הרב שלמה גאנצפריד, **אפריון**, פרשת חיי שרה; **מחצית השקל** על התורה, ירושלים תשי"ח, חיי שרה
14. רבי יהונתן אייבשיץ, **תפארת יהונתן**, פרשת וירא בראשית כד א
15. הרב אליהו פוסק, שו"ת **מור ואהל** מאמר אוהל ראשי בשמים אות יא; הרב שבתי ליפשיץ, **שרביט הזהב החדש**, מונקאטש תרע"ד, פתיחה להלכות מילה
16. **פני מבין** גליק, ברגסז תרפ"ז פרשת וירא
17. חלק ג סימן שמ
18. לרבי ישראל הכהן, עמ' 145
19. עמ' 214

20. הובא בתוך, הרב מנחם מנדל כשר, **תורה שלמה**, פרשת חיי שרה, בראשית כד א
21. עורך המדרש ביאר את מדרש זה: "מה המובן בדברים אלו? התשובה, מובנו הוא שהשיגה נפשו שלמות במידה שהגיעה לבקש את החכמה מאת השכל וזה המובן של נשאת לשם בן נח ואמרם והולידה אבנר בן נר כלומר נהיה לשכל האנושי תוצאה משלמותה".
22. הרב יצחק ישעיהו וויס, "מדרש חז"ל או מדרס עמי ארצות", ישורון כא
23. **שיר מעון**, נספח לספר תורת משה פרשת חיי שרה
24. מגלה עמוקות פרשת חיי שרה ועוד
25. כך כתבו גם רבי ישראל משה הכהן, מובא אצל בנו רבי שלמה הכהן, שו"ת **יריעות שלמה**, הקדמה; מהרי"ל דיסקין, בחידושיו על התורה ועוד
26. **תוספות השלם**, פרשת חיי שרה, אות כו

■